

# DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN  
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:9

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder. — Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Medewerkers: Ds F. A. den Boeft, Helpman; Ds E. T. v. d. Born, Amersfoort; Drs R. H. Bremmer, Zwolle; Ds J. van Bruggen, Assen; Drs D. J. Buwalda, Kampen; Prof. P. Deddens, Kampen; Ds L. Doekes, Hilversum; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds J. Francke, Rotterdam; Prof. B. Holwerda, Kampen; K. v. Huizen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Ds B. Jongeling, Apeldoorn; Ds H. Knoop, Rotterdam; Ds J. Meester, Amsterdam; Mr Dr J. Meulink, Enschede; Drs H. M. Mulder, Kampen; Dr G. K. Schoep, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Ds H. J. Schilder, Utrecht; Ds J. Smelik, Groningen; Dr H. Smilde, Groningen; Ds J. P. v. d. Stoel, Grootegast; D. Stroom, Bussum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa, U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Kampen; Ds G. Visée, Kampen; Ds C. Vonk, Schiedam; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 14, Kampen; voor medewerkers: rechtstreeks aan hen of aan de administratie.

Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V., Goes, Tel. 2424 — Postrek. Nummer 406040 ten name van „DE REFORMATIE“, GOES.

Abonn.: f 4.— per halfj., buitenl. f 10.— per jaar; losse nummers 20 cent, alles bij vooruitbetaling. Advertentiën: 20 cent per m.m.

INHOUD: Hoofdartikel: De Internationale Raad van Christelijke Kerken. 1. — Kerkelijk leven: Theologische Hoogeschooldag 1951. — Bewaring. — Berkouwer over

Van Til. — Slechte broeders — slechte mensen. — „Anima naturaliter christiana“. — Gedicht. — Aan een jongeren tijdgenoot: Lankmoedighedsverbond? — Kerknieuws.

## De Internationale Raad van Christelijke Kerken (I)

HOOFDARTIKEL

Sedert bovengenoemde Raad van Kerken, die officieel den engelschen naam „International Council of Christian Churches“ draagt, zijn tweede voltallig congres in Augustus 1950 te Genève heeft gehouden, zijn er in ons land meer pennen over in beweging gekomen dan tevoren. Niet alleen gaf de dagbladpers verslagen en onthaalde het Gereformeerd Gezinsblad zijn lezers op overzichten en indrukken, ook de kerkelijke pers wijdde aandacht aan dit congres en daarmee aan dezen Raad en zijn streven. Soms nogal gereserveerd. Soms zeer afkeurend. De synodale pers, voorzover ik in de gelegenheid was om daarvan kennis te nemen, deed gereserveerd omdat het woord „Arminianisme“ in verband met deelnemende kerken gevallen was. Dat zat zoo, Prof. R. B. Kuiper van het Westminster Theological Seminary te Philadelphia had te Genève gezegd, dat onder de aan den Raad deelnemende kerken ook kerken waren speciaal uit Noord-Amerika, die een arminiaansche leer hadden. Ook het Geref. Gezinsblad heeft dit, door Prof. Kuiper in omloop gebrachte bezwaar tegen den Raad, nogal sterk geaccentueerd. Geen wonder. Arminianisme heeft nu eenmaal in gereformeerde ooren terecht een zeer verdachte klank. Wie zou niet huijveren bij de gedachte dat gereformeerd en arminiaansch broederlijk in dezen Raad dooreengehust worden. Merkwaardig, om bij de kerkelijke pers te blijven, dat „De Wekker“ zich door dit bezwaar niet liet afbrengen van zijn enthousiasme. Het woord is niet te sterk. De Velema schreef in de Wekker van den Raad: „Een beweging die we in betekenissen niet moeten onderschatten. Stellig zijn al deze kerken (bedoeld zijn de deelnemende kerken J. M.) geen kerken in den zin zooals wij dat gaarne zouden willen; n.l. met een duidelijke en klare belijdenis, liefst van den omvang zooals wij die kennen. Bedoelde deze beweging dat, dan moeten heel veel kerken afvallen. Maar de kerken in dezen Raad vereenigd hebben anderzijds zoo'n goede, zuivere, duidelijke basis, dat we blij mogen zijn dat dit mogelijk werd, terwijl bij eventuele afwijking van deze basis de Internationale Raad tucht oefent over haar leden, in dit geval Kerken; zulks in onderscheiding met den Wereldraad, die elke Kerk toelaat en handhaaft die maar komt“. De Velema hoopt, dat zijn kerken dankbaar zullen zijn. En dat zij deze dankbaarheid tot uitdrukking zullen brengen door zich aan te sluiten bij de I.C.C.C. Zoals bekend, heeft de synode van de Christelijke Geref. Kerken van September 1950 besloten tot de I.C.C.C. toe te treden.

Ook Prof. v. d. Schuit heeft zich blijkens „De Wekker“ van 22 Sept. l.l. door het bezwaar van „arminianisme“ niet laten afschrikken. Hij meent dat de „tegenstelling van Calvinisme en Arminianisme totaal in de schaduw werd gesteld zoo niet opgeheven door de algemeene instemming“, welke de rede van bovengenoemden Prof. Kuiper van Philadelphia had gevonden bij alle afgevaardigden van het congres. Prof. Kuiper heeft te Genève n.l. een rede gehouden over

de leer der verzoening. Volgens Prof. v. d. Schuit „boeide hij zijn gehoor door zijn zuivere gereformeerde verklaring van de leer der verzoening naar den eisch van Gods Woord“.

Wat te zeggen van dat „arminianisme“?

Laat ik om te beginnen dit voorop zetten.

Ik geloof, dat niemand van de Nederlanders die te Genève aanwezig was, uit zich zelf op het denkbeeld gekomen zou zijn, dat er onder de deelnemende kerken wel waren met arminiaansche leerstellingen. Het was voor ons niet merkbaar. In de toespraken en redevoeringen niet. In de openbare gebeden, door onderscheiden leden van het congres uitgesproken, niet. Ons trof in redevoeringen en vooral in de gebeden de nauwe aansluiting bij de Bijbeltaal en Bijbelgedachten.

Het was Prof. Kuiper die sprak over arminianisme. Prof. Kuiper is een Amerikaan. Hij kan het weten. Want deze beweging is een Amerikaanse beweging. Het grootste deel van de deelnemers aan het congres kwam uit de engelsch-sprekende wereld, en van dezen kwam weer het grootste deel uit de United States. De United States domineerden letterlijk in alles. Het initiatief en de stuwende krachten komen uit Amerika. De heer Ari Kok, de inmiddels overleden algemeene secretaris, niet te na gesproken! De prominente figuren zijn Amerikanen. Zelfs de materiele kant van de zaak zou zonder de Amerikaanse dollars hopeloos zijn, denk ik. Ik stem toe, dat dit laatste niet alleen van den Internationalen Raad gezegd kan worden. Men zou het ook van de Nederlandsche staatsfinanciën kunnen zeggen!

Ook in de „Constitution“, de „grondwet“ van den Raad is de invloed van het angelsaksisch Calvinisme terdege merkbaar.

Willen wij een eenigszins billijk oordeel over deze beweging ons trachten te vormen, dan moeten wij dit Amerikaanse karakter niet voorbijzien. Noord-Amerika is nu eenmaal West-Europa niet. De calvinistische kerken in de Vereenigde Staten zijn niet de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Wie onzer kent het kerkelijk leven daar? Wie kent het goed? Wie is er in thuis? Wie kan zich presenteren als een betrouwbare gids in de kerkelijke wereld aldaar?

En wat noemt men daarginds arminianisme?

Ja, dit is een vraag.

De geschiedenis van de laatste jaren in de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft ons omtrent dezen term voorzichtig gemaakt. Werd betreffende ons niet zwart op wit gedrukt, dat wij, vrijgemaakten, verijnd remonstrantisme leerden? Wij werden verdacht gemaakt als besmet met arminianisme! En waarom? Blijkbaar omdat wij de verantwoordelijkheid van den mensch in het verbond het volle accent wilden zien geven, gelijk dat in de Heilige Schriften geschiedt. Gelijk het ook in de Gereformeerde confessie beleiden wordt. Wij hebben die beschuldiging rustig naast ons neergelegd. Zij raakte ons niet. Wij belijden wat in

onze Formulieren wordt beliden omtrent de Verkiezing en Verwerping. Maar niettemin heeft de publieke beschuldiging haar werk gedaan! En doet dat nog. Als men in Nederland zoo lichtvaardig en geheel verkeerd met zoo'n term omspringt, waarom zou men in de Vereenigde Staten ook niet menschen of kerken ten onrechte kunnen beschuldigen van Arminianisme? Wij willen allerminst te kort schieten in respect voor Prof. Kuiper. Wij gelooven dat hij Amerika kent en wij kennen het niet. Maar als wij denken aan de lichtvaardigheid waarmee theologische etiketten worden gehanteerd, dan zeggen wij alleen maar: Voorzichtig! Voorzichtig!

Indien hier of daar Arminianisme zit, goed, wijs het aan. Dan kunnen wij zelf leeren en trachten te controleren. Want gelooven op gezag van een man, zelfs van een man jegens wien wij graag onze hoogachting willen uitspreken, blijft toch altijd maar gelooven op gezag van een mensch, en ook daarom heeft de kerkelijke geschiedenis van de laatste jaren hier te lande ons geleerd voorzichtig te zijn.

In de Doctrinal Statement, den leerstelligen grondslag van den Raad wordt omtrent de redding van zondaren duidelijk uitgesproken, dat deze geschiedt door soevereine genade Gods. Er stond letterlijk dat de behoudenis van den zondaar is „het resultaat van de soevereine genade Gods in wedergeboorte door den Heiligen Geest en het Woord, door geloof, niet van werken“<sup>1)</sup>.

Deze zin in de Doctrinal Statement is op 't congres te Genève gewijzigd als volgt: „Behoudenis (is) het resultaat van wedergeboorte door de Geest en het Woord, niet door de werken, maar door genade door 't geloof“<sup>2)</sup>. Deze nieuwe gewijzigde redactie werd voorgesteld door Prof. Stonehouse van de Orthodox Presbyterian Church en werd ondersteund door Prof. Kuiper bovengenoemd. Beide hoogleeraren van dezelfde kerken aan dezelfde hoogeschool, meenden in deze gewijzigde bewoordingen een beteren dam opgeworpen te hebben tegen arminiaansche leerstellingen. De gansche vergadering nam de wijziging aan.

Wij willen ons niet wagen aan een wegen van deze bewoordingen op 'n goudschaaltje. Ook kunnen wij niet beoordeelen of deze formulering van de redding van den zondaar mogelijk arminianisme zal kunnen uitsluiten. Wij constateeren slechts, dat duidelijk is uitgesproken in den leerstelligen grondslag, dat de „wedergeboorte“ hoe men die ook wil zien (daarover wordt niet nader gesproken) vrucht is van Gods vrije genade en dat het behoud van een zondaar geen vrucht van zijn eigen werken, maar van Gods ontferming is. De orthodoxie is op dit punt van de grondslagformulering aanwezig, dunkt ons.

Wat wij dus van dat Arminianisme willen zeggen? Dit, dat wij het tijdens het congres niet hebben kunnen ontdekken, en naar ik geloof hebben niet alleen wij het niet ontdekt, maar niemand van de aanwezige Nederlanders. In de tweede plaats dat wij niet weerspreken wat Prof. Kuiper heeft gezegd. Wij kennen immers de kerkelijke wereld in Amerika niet. Het is zeer wel mogelijk dat er onder de deelnemende kerken methodistische kerken zijn met arminiaansche leerstellingen. Laten de critici echter aanwijzen en motiveeren. Het werken met etiketten is gemakkelijk, maar niet betrouwbaar.

<sup>1)</sup> In de Doctrinal Statement stond: Salvation, the effect of sovereign grace of God in regeneration by the Holy Spirit and the Word, through faith, not of works.

<sup>2)</sup> Nu staat er: Salvation, the effect of regeneration by the Spirit and the Word, not by works but by grace through faith.

Wij begonnen ons artikel met de kerkelijke pers die soms gereserveerd, soms afkeurend reageerde op het congres te Genève. Ik zou nu op één zeer mooi ding willen wijzen, dat naar 'k meen in de kerkelijke pers ongeveer niet genoemd is. Dat betreft de oorsprong van deze beweging. Deze beweging is in de Verenigde Staten opgekomen uit reactie tegen het modernisme.

Het modernisme wint gestadig veld binnen de eigen muren van het protestants kerkelijk leven in Amerika. „Deze stroming ondermijnt met haar Schriftkritiek en humanistisch-evolutionistische tendenzen de grondwaarheden, waarop deze Kerken voorheen ontstaan zijn”, schrijft Rudolf van Reest in „Van Kust tot Kust”, bl. 122. Hij wijst in hetzelfde verband erop dat wij, wanneer we spreken over „het gereformeerde leven in Amerika” meestal denken aan de groep, die ons het best bekend is: de Christian Reformed Church. En tegenwoordig aan de Protestant Reformed Church. „Toch”, zoo schrijft hij, „heeft het Calvinisme er — gelukkig — een ietwat bredere basis, al moeten wij daar niet al te optimistisch over denken. Wanneer wij spreken over de Christian Reformed Church bedoelen wij eigenlijk daarmee de kerk, die gesticht is door de in de vorige eeuw uit Nederland uitgewekene gereformeerden, de kerk der afscheiding. Maar het gereformeerde leven in Amerika is van oudere datum, en dateert reeds kort nadat de bekende Dordtse synode van 1618—1619 heeft plaatsgehad. Reeds in 1623 begon de nederzetting uit Holland.”

Er was dus een oude kerkformatie van Nederlandschen oorsprong. De Reformed Church. Toen de afgescheidenen in 1847 in Amerika kwamen, hebben zij zich ten deele daarbij aangesloten. Al spoedig liep dat mis en stichtten zij de Christian Reformed Church.

Rudolf van Reest schrijft, dat in de oude gereformeerde kerk van Nederlandschen oorsprong (de Reformed Church) niet veel echt calvinistisch leven overbleef.

Behalve deze kerken zijn er de presbyteriaanse kerken. Deze kerken zijn niet van Nederlandschen maar van Engelschen oorsprong. Zij hebben de meest verbreide gereformeerde belijdenis n.l. de Westminster Confessie en Catechismus.

Het modernisme met zijn Schriftkritiek en humanistische tendenzen is in de presbyteriaanse kerken diep ingedrongen, zoodat de belijdenis net als ten onzen in de Hervormde Kerk, wel op papier staat, maar niet meer wordt beleiden en gehandhaafd. In verschillende presbyteriaanse kerken is het nu gekomen tot vrijmakingen. „Meest is ten onzen bekend geworden de strijd in de „Presbyterian Church” in 1936. Deze kerk had een hogeschool te Princeton, die vroeger gereformeerd was. Dr A. Kuyper heeft er z'n beroemde Stonelezingen gehouden, evenals Dr H. Bavinck. Prof. dr B. B. Warfield heeft er gedoceerd. Princeton-college werd overspoeld door modernisme. Onder leiding van Prof. Machen is het in 1936 gekomen tot „vrijmaking”. De „nieuwe” kerk, die feitelijk de oude was, wyl zij de oude belijdenis handhaafde, draagt den naam „Presbyterian Church of America”.

Maar ook in andere groote Presbyteriaanse kerken van Amerika is het op dezelfde manier toegegaan. Vrijmakingen hebben plaats gehad. Van de „inclusivistische” kerken, gelijk de Amerikaansche term luidt, heeft men zich losgemaakt. Het inclusivisme wil zeggen, dat in de kerk waarheid en leugen gelijkelijk plaats krijgen. Men werd zoo „breed”, dat men alle mogelijke leer insloot en geen leugenleer meer buitensloot. Zoo behoort de president van den Internat. Raad, Rev. Mac Intire tot de Bible Presbyt. Church te Collingwood N.J., een kerk die zich heeft „vrijgemaakt” van het modernistische „inclusivisme” om weer te keeren tot den Bijbel en de oude Westminster Confessie en Catechismus. De heer A. Kok schreef in „Getrouw” van Oct. j.l., dat zich reeds zeven presbyteriaanse kerkverbanden bij den Raad hadden aangesloten, welke alle zeven zich gedurende de laatste decennien in Brazilië, Chili, China, Ierland en de Verenigde Staten hadden vrijgemaakt tengevolge van een conflict met het modernisme. Niet alleen in Noord- en Zuid-Amerika, in onderscheidene presbyteriaanse kerken hebben deze vrijmakingen plaats gevonden. Ook in China. Zelfs ook, waar wij allerminst aan zouden denken, in een methodistische zendingskerk in West-Afrika, een kerk door Engelsche zending daar ontstaan. Te Genève was aanwezig een Nigeriaansche dominé, zwart als ebbenhout, die zich met zes of zeven kerken van de groote zendingskerk had afgescheiden om het modernisme. Hij was in contact gekomen met den Internationalen Raad en was te Genève om 't contact te verstevigen en om hulp en steun te zoeken in zijn strijd tegen het modernisme in zijn kerk.

En meen niet — zooals iemand uit Nederland het in een gesprek te Genève eens opmerkte, dat de Amerikanen een zestig of zeventig jaar bij ons ten achter zijn: dat zij den strijd tegen het oud-modernisme, die in Nederland gevoerd werd op het eind van de vorige eeuw, nu pas krijgen. Men heeft in Amerika en in China en in Afrika te maken met het modernisme van nu, het z.g.n. nieuw-modernisme. Men onderkent in de „vrijgemaakte kerken” aldaar terdege het gevaar van het barthianisme. Te Genève werd een referaat gehouden over het Neo-modernisme door Rev. Schaeffer, waarin deze Amerikaan toonde dat hij de grondfouten van Barth „door” had en met Amerikaansche helderheid en nuchterheid wist bloot te leggen.

Welnu in deze „vrijgemaakte kerken”, die in den strijd tegen oud- en nieuw-modernisme, genoopt zijn tot den Bijbel en hun confessies terug te keeren, is de idee van den Internationalen Raad geboren. En niet alleen de idee. Daar heeft men het initiatief genomen. Daar brandt de liefde ervoor. Vandaar komen de dollars. 't Leek ons nuttig op dit aspect van den Internationalen Raad de aandacht eens te vestigen. Wij mogen voor het goede in andere streken van de wereld onze oogen niet sluiten in een zeker negativisme, dat terzijde schuift wat niet precies past bij onze Nederlandsche afmetingen. De HEERE heeft zijn zevenduizend, die de knie voor den baai niet buigen ook buiten de grenzen van Nederland. Er zijn misschien wel vreemde sinjeuren onder „Filistijnen, Tyriërs en Mooren”. Maar wij zingen vandaag nog, dat ook die binnen de Godstad zijn voortgebracht.

A.

J. M.

## KERKELIJK LEVEN

### Theologische Hoogeschooldag 1951

Nog anderhalve maand, en, zoo de HEERE het wil, de Theologische Hoogeschooldag 1951 zal weer daar zijn. Behalve de sprekers (Ds D. van Dijk, Ds F. A. den Boeft, Ds D. K. Wielenga, Ds C. G. Bos, Ds J. Francke, Prof. Dr K. Schilder, Prof. P. Deddens, Prof. B. Holwerda, Prof. C. Veenhof en Prof. Dr H. J. Jager en waarschijnlijk nog andere) zullen op dien Schooldag ook broeders zijn, die de samenkomsten in de verschillende kerkgebouwen zullen leiden. De leiding van de samenkomsten is toevertrouwd aan Ds J. Goris, Wezep; Ds A. v. d. Ziel, Groningen; Ds H. Knoop, Rotterdam; Ds J. van Bruggen, Assen.

En dan, behalve de sprekers en de leiders, zullen er ook weer zijn de duizenden broeders en zusters uit Oost en West, uit Noord en Zuid, ja, zelfs van over de grenzen. Velen hebben hun kaart aangevraagd. Deze wordt t.z.t. toegestuurd. Velen hebben nog geen kaart aangevraagd. Wilt U toch naar den Schooldag? Vraag dan direct kaarten aan, want wij moeten toch weten hoeveel er ongeveer komen. Drie gebouwen zijn al bezet: één er van voor dubbele samenkomsten.

De Schooldag is bepaald op Woensdag 26 September. De Bldstond op Dinsdag 25 September. Voor den bidstond zijn geen kaarten noodig.

J. B.

### \*: Bewaring

De lezers herinneren zich wat verleden week is opgemerkt tegenover Berkouwer inzake de „gemeene gratie”. Nu, nog even verder gaande, wijzen we op 2 Petr. 2:9. Die plaats had reeds lang onze volle aandacht. Het is een plaats, waar van vele door God „bewaarden” gezegd wordt, dat het oordeel dagelijks bezig is aan hen zich te voltrekken. De „bewaring”, de „terese”, van die onrechtvaardigen is daar duidelijk het substraat tot strafbediening.

Het is ons een raadsel, hoe Berkouwer, terwijl toch zulke uitspraken daar liggen, kan opmerken, dat tegenstand tegen de gemeene-gratie-theorie te kort doet aan „het concrete historische spreken Gods”. Trouwens, wat is dat? Spreken in de historie? Maar iets anders dan dit vernemen menschen niet. Of misschien: spreken over de historie? Maar dan moet men het gegeven van zooveel niet verwaarlozen, zooals Kuyper, en ook Berkouwer toch doen, als zij in het kader van de onderhavige debatten zulke uitspraken over de „bewaring” laten liggen. Wij noemen, een term van Berkouwer overnemende, juist zulke negatie van een duidelijk Schriftgegeven aangaande de bewaring Gods als substraat ook eener reeds geschiedende en nog te consummeeren strafbediening, „devaluatie van het spreken Gods in den tijd”. Zegt het hem niets, dat de Canisiusvertaling van 2 Petr. 2:9 de interpretatie geeft, die wij wel niet juist achten („terese”, bewaren, is o.l. iets anders dan afgezonderd houden), maar die toch wel het „grimmige” van „bewaren” accentueert: „de Heer weet... de boezen afgezonderd te houden, om ze te straffen op den dag van het oordeel”? Er zijn ook andere interpretaties genoeg, die in dezen waarschuwen tegen verwaarlozing van het element der „grimmigheid” in de handeling van het „bewaren”.

Trouwens, nog een ander klein, maar niet onbetekenend detail uit deze Schriftplaatsen vraagt de aandacht. We bedoelen, dat er staat: „de Heere weet”. De Heere „weet” (óók), de goddeloozen te „bewaren” tot den oordeelsdag.

Dit woord: „Hij weet het”, maakt reeds bij eerste lezing den indruk, dat de schrijver den nadruk erop wil leggen (beter gezegd: dat hij, juist omdat het voor zijn lezers niets verrassends inhoudt, eigenlijk zoo maar langs zijn neus weg opmerkt), dat de Heere zijn — mogen wij het zoo zeggen? — zijn gewone bestuurs-„techniek”, zijn immer diligente „wijsheid”, zijn steeds op hoogspanning operationele goddelijk intellect, zijn systeem, zijn alzijdig waakzame moderatie, en volle temperantie, en stringente zelfbepaling, en goddelijk vrij bestuur, en zijn altijd en overal op te merken verbijsterende besluitvaardigheid en zijn besluits-executie-raffinement<sup>1)</sup> laat meespreken

<sup>1)</sup> Onnoodig te zeggen, dat „geraffineerd” volstrekt geen ongunstige betekenis behoeft te hebben, evenmin als „verfijnd”.

<sup>2)</sup> Greijdanus, Komm. Bottenburg, I.L., 301. Verwijzing aldaar naar 2 Petr. 1:12, 14. „Het weten als zoodanig” (bl. 261, op 1:12). „Een goed en stellig, heider, als van

en meetellen, óók in dat wonderlijk samengestelde en verbluffende werk van „de bewaring” der goddeloozen tot een bepaalden dag, waarop een bepaald voornemen Gods, dat er altijd geweest is, in voldoenden executie gekomen zal zijn.

„Hij weet”. „Bedoeld wordt, dat de Heere er verstand van heeft; hierop valt de nadruk”. Hij „heeft verstand” van twee dingen: de vromen te redden uit de verzoeking (ze maken er anders flink kennis mee, ze worden dan ook niet ertegen afgeschermd, maar wel erin bewaard, zoodat de rechte maat (soms tot de grans toe) bewaard blijft, en niet overschreden wordt). Dat is het ééne kunststuk. En het tweede is: de goddeloozen te bewaren tot den oordeelsdag. „Raffinement” dus in beide handelingen. Als nu het kerkvolk, bij het eerste wonder uitroept: aanbiddelijk bestel van wijsheid, en bij het tweede in alle talen zwijgt over een „bestel”, doch iets mompelt over „lankmoedigheid”, en daarbij denkt aan zoo iets als een affect tot het moderneren van affecten, dan leest het over dat „Hij weet het” heen. Dan mankeert er iets aan de aanbidding van het raffinement, de wijsheid, de „techniek” van de lankmoedigheid Gods.

Nu, om precies te zijn: het mankeert er ook werkelijk aan. De krampachtige pogingen, o.a. van Berkouwer, en S. J. Ridderbos, om met het niet te houden gemeenegratie-begrip te vluchten in de schans van het nu ineens als leerbegrip (iets anders dan leerinhoud) gestelde, maar meteen mishandelde gegeven van Gods „lankmoedigheid”, zijn er, om het te bewijzen.

Berkouwer meent, dat Kuyper het verband tusschen gemeene gratie en lankmoedigheid Gods gezien heeft, en suggereert, dat wie die gemeene-gratie-concepten afwijzen, aan die lankmoedigheid, juist als bijbelsch gegeven, te kort doen. Aan Hoeksema, van wien echter geen citaten ten bewijze gegeven worden, wordt verweten, dat deze „logistisch” de historie deduceert van uit de besluiten Gods (een vrij dwaze onderneming, zoodat dat menscheijk deduceeren, eventueel, als dit „al te menscheijk” wegwuiven, pour besoin de la cause, van den in God zelf toch gegeven en ons geopenbaarden samenhang van die twee). Van de ééne luchtige suggestie komt Berkouwer dan dra tot de andere: hij neemt van Dr C. v. Til de volkomen juiste opmerking over, dat het noodig is, het tijdsmoment in rekening te brengen (wat ook wel niemand zou willen loochenen), en hij noemt dit dan een „echt-bijbelsche” opmerking (al is het evenzeer „echt-bijbelsch”, het verband van historie en besluiten in rekening te brengen in elk spreken over Gods gezindheid, want dat thema durfde men in Kalamaxoo toch aan?). Straks maakt Berkouwer ons een beetje kregel, als hij, onmiddellijk nadat hij het woord „tijd” of „tijdsmoment” is tegen gekomen bij Van Til, het ook aantreft bij Emil Brunner, en dan zoo iets zegt, als: nu ziet ge dan toch maar: Van Til en ook Brunner! Hoewel die twee, het zij tot eer van Van Til gezegd, van elkaar niets hebben moeten, ook niet in hun spreken over Gods spreken „in den tijd”. Daarna slaat Berkouwer aan het fantaseeren. Het kwaad der „systematisering” wordt aan de opponenten van Kuyper's gemeene gratie verweten; hoewel juist zij Kuyper's volgelingen vermaanden: kiest toch niet één voorkeurssterm, om Gods houding tegen de wereld te typeeren (den term „gratie”) en volgt niet slechts één willekeurig gekozen lijn (de lijn van de gratie), doch kiest minstens twee woorden: gratie én toorn, en volgt minstens twee lijnen (de lijn van Gods behagen in de creatuur én die van zijn actuele toornen tegen de zonde). Pure miskenning dus van den stand van zaken. K. S.

### \*: Berkouwer over Van Til

Door Dr Berkouwer wordt van Dr C. v. Til aangehaald: Common Grace, (Philadelphia, 1947). Daar zegt Van Til, dat het, z.i., in het debat over de gemeene gratie noodig is, den klemtoon te leggen op de idee van het vroegere en het latere (to stress the idea of the earlier and the later).

Maar Berkouwer verzuimt het slot aan te halen van den zin; dat luidt: that is to say: the correlativity of universal and particular. Van Til bedoelt dus, het accent te leggen op de correlatie van het universele en het particuliere. Het verwoordt ons, dat Berkouwer, die nogal vaak zekere voorkeur aan den dag legt voor het begrip „correlatie”, ditmaal zijn citaat afbreekt juist vóór dat woord.

Hij ontdoet zich daarmee van den plicht, te zeggen, dat Van Til, een bladzij eerder, 74, had gesproken over een common toorn, waaronder, na den val, toen de menschen zondaar geworden waren, uitverkorenen zoowel als verworpenen, lagen. Eerst leefde heel de menscheid-in-het-gemeen onder de gemeene gratie, zegt Van Til, dat was n.l. vóór den val, en een paarje later („a little later”) hantte God de menscheid-in-het-gemeen; dat was dan ná de zonde. Natuurlijk is hiermee voor ons probleem (Kuyper's concept) nog niets gezegd, tenzij men — wat Van Til niet wil — zou overspringen op de beruchte remonstrantsche these van een „amor praecedens” (vóórgaande liefde) en een „amor consequens” (weer anders werkende volgende liefde) in God: zijn voor-

nature weten” (ib.). Vgl. Seesemann in Kittel Wtch. s.v. „oida”, v. 120 (ed. 1948), verstaan-können. Voorbeelden: een huisvader, die — wat kost het een moeite soms — zijn kinderen weet te voorzien van goede gaven, Mt. 7:11, Lc. 11:13; een citaat uit Josephus: pherein oidasin metrious hegemonas; verwijzing naar Philipp. 4:12, Jac. 4:17; ook daar is kunnen, in staat zijn, bedoeld, niet maar een intellectueel inzicht (de Canisiusvertaling: hij, die weet, dat hij goed heeft te doen en het nalaat, doet zonde, smokkelt) Bauer, Wtch. N.T. op „oida”: verstaan, vermögen, können, mit figd. Inf., Mt. 7:11, Lc. 11:13; 12:56, a (weten te „doldmazen”, dat vereischt heel wat technische vaardigheid, en inzicht, en oefening), Philipp. 4:12; 1 Thess. 4:4, zijn eigen skeuos (lichaam, of vrouw, van ouds verschil daarover) in heiligheld bezitten (of „verwerven”, Canisiusvert., die van „vrouw” spreekt); — hoe ook verstaan: vereischt is daarvoor „techniek”, zelfbeheersching, overleg, geduld-met-enorme spanning. Verder 1 Tim. 3:5 (moetlijke kunst); let ook op Mt. 27:65.

afgaand dan zou gaande

We n de affect ben will op „vro alle me gunst, e om wil deze co meene s dat wij ken in wij, ten het doe ping, po is, doch den val doet hij if we ma we beg have in gemeen gekome Kuyper's zondvloer

En vo duidelijf toen kw een om of diffe wat bed tas), wa Chytrae bij U co worden ken hec zeggende spreken komen commu gebruik. Gods hi wil Berk dat ze gemeene den tijd toch nie zijn zin: stelling „gunst” torische dan krij „affecte doeld: objecte blijven verwaar Til als a) die „ze word en b) de ping van dat alle van dit werpen een in p mogelijc

We he om te r Haast r over „de de lankr te zegg gaan vr met de matik, 2 kouwre redder? als „nich een nieu als die nonsens heilighel telde!) s rekenen, geslacht geschied nu geeft menschei gelijkel een laat wat is d lankmoes lankmoes de kans laatste kwam d Het is klanken, beleid a

\*: Pl me

Dezer maar in door C Het was als de n nen te gingen. Ik hoe menschei let onzin dan wee